

3

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
RARISSIMIS ET GRAVISSIMIS
TYMPANITIS
EXTRA INTESTINA SPECIEBVS

QVAM
DIVINI NVMINIS AVSPICIIIS
ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV
P R A E S I D E
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
LEGITIMO MODO IMPETRANDIS,
AD D. XIX. APRIL. A. S. R. c^o 1800CLV.
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
GEORGIVS GVILIELMVVS ADOLPH
VRATISLAVIA-SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

DISSERTATIO IN ORDINE PUBLICO
PARISSIENSIS ET GRAVENENSIS
TYMPANIS
EXTRA IN TESTINA SECURIS
HABITUS
CIVIS MONTI ORNATI
P. R. E. S. I. D. I.
D. ANTONIA ELIA H. G. M. R. O.
PRO GRADU DOCTORIS
GOTTFRIDUS WILHELMUS STOLFF

VIRO
EXCELLENTISSIMO, PRAENOBILISSIMO,
EXPERIENTISSIMO AC DOCTISSIMO,
DOMINO
BALTHASARI LVDOVICO
TRALLES,
MEDICINAE DOCTORI,
EIVSDEMQUE EXERCITIO APVD VRATISLAVIENSES
MAXIME CELEBRI,

PATRONO AC FAVTORI
OMNI PIETATIS CVLTV AD CINERES
VSQVE DEVENERANDO,

QVALESCVNQVE
HÄSCE INAVGVRALES PRIMITIAS

IN
DEBITAE VENERATIONIS AC OBSERVANTIAE
TESTIMONIVM,

SVI AC
STVDIORVM SVORVM COMMENDATIONEM
CVM VOTO DEVOTISSIMO

PERPETVAE INCOLVMITATIS AC PROSPERITATIS
LAETISSIMORVMQVE SEMPER SVCESSVVM
EA, QVA DECET,

MENTIS PIETATE AC REVERENTIA
SACRAS ESSE CVPIT

PATRONO AC FAVTORI
OMNI PIETATE GVLTA AD CENSURE

AVCTOR.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
RARISSIMIS ET GRAVISSIMIS
TYMPANITIS
EXTRA INTESTINA SPECIEBVS.

PROOEMIUM.

Quamvis neminem omnino fugiat, quod observationes magnum salutari scientiae adterant lumen atque emolumentum, fatisque firma sint, quibus haec innitur, fundamenta: nihilominus tamen id

A 3

de

de omnibus omnino observationibus, nullo discrimine habito, affirmare non sustineo. Quot enim non obruitur hodierno aevo medicina observationibus, quae nulla novitatis gratia se commendant, nullum novum ei accendunt lumen, & parum vel nihil afferunt utilitatis, ne de imperfectionibus & vitiis dicam, quibus saepius sunt contaminatae? Raro profecto in lucem prodeunt eiusmodi observationes, quae crassas, quibus doctrinae medicae circumfusae sunt atque occultatae, tenebras dissipant atque ex his veritatem in apricum protrahunt. Haec potissimum est causa, quod illa morborum doctrina, quae huius generis observationibus destituta est, sit Labyrinthus difficillimorum ac maxime perplexorum anfractuum, ex quo emergendi vix spes superest atque facultas, & minori gaudeat luce, quam illae morborum doctrinae, quae pluribus & exactioribus illustrantur atque confirmantur observationibus. Facillimo equidem negotio haec omnia ingenti illustrare & corroborare possem exemplorum copia, si modo angusti praefationis

tionis limites id concederent: hinc sufficiat, instar omnium *Tympanitem* tantum in medium adducere. Omnes, qui hoc de morbo aliquid in litterarum monumentis prodiderunt, uno velut animo unaque voce consentiunt & asserunt, dari Tympanitem, in quo aër haeret intestinis inclusus. Num vero Tympanites occurrat, ubi aër extra intestina in cavitate abdominis vel solus, vel una cum aqua seu lympha extravasata simul sit constitutus, id nondum satis cognitum est atque exploratum. Desistuti in eo sumus sufficienti observationum copia, quibus certo constat, aërem in Tympanite haesisse extra intestina. Non pauci hinc occurrunt, qui hanc Tympanitis speciem vel plane negant, vel in dubium vocant, tum, quia observationibus non satis esset comperta; tum, quia non pateret, qua via & quomodo aër in cavitatem abdominis extra intestina posset pervenire. Alii admittunt quidem talem speciem, sed contendunt simul, eam non alio nasci posse modo, quam disruptione vel erosione intestinorum a vermibus vel ulce-

ulceribus facta, qua mediante aëri, in intestinis antea incluso, exitus ex iisdem concederetur. Specimen ergo inaugurale, pro obtinendis summis in Medicina honoribus, iam exhibiturus, & de differendi argumento sollicitus, haud trita, vulgata & disquisitione non indigna me esse disputaturum existimavi, si modo adducta illa momenta accuratiori subicerem examini, & qua ratione *rarissima Tympanitis extra intestinalis species* evenire queat, uberius demonstrarem. Ut autem qualiacunque haec conamina in divini Numinis gloriam, aliorum emolumentum, artisque medicae incrementum cedant, ardentissimis exopto votis.

§. I.

Flatus nihil aliud esse, quam aërem in ventriculo atque intestinis contentum, qui ea ad gradum naturali maiorem distendit, ut molestiae exinde oriatur, neminem fugere existimo, qui vel leviter praeceptis instructus est pathologicis. Omnia corpora, quae sub cibi vel potus nomine in corpus ingeruntur humanum, statim in ventriculo atque intestinis a mensuris digestionis & chylicationi inservientibus, ut saliva, liquore gastrico, pancreatico & bile, huc affluentibus, concurrente motu peristaltico, resolvuntur & partes eorum a mutuo nexu suo separantur. Hoc dum contingit, aliter fieri nequit, quin aër, cibis atque potulentis inclusus & inter earum partes contentus, liberetur atque extricetur, qui, si homo prospera ac firma fruitur valetudine, naturali ventriculi ac intestinorum robore motuque peristaltico sine ulla molestia propellitur atque

B ex

ex corpore excernitur. Varias autem ob causas, specialius statim exponendas, accidere potest, ut aërium nimium impetum in ventriculum atque intestina exferat, haecque valde expandendo gravia incommoda producat, quo in casu *flatuum* nomine insigniri solet.

§. II.

Quaedam alimenta prae caeteris ad flatus progignendos maxime disposita atque apta esse, per experientiam satis abunde liquet. Tali qualitate praedita sunt omnia leguminum genera, fabae, pisa, lentes, oleracea, fructus horaei, farinacea, inprimis non fermentata, pultacea, dulcia, potulenta non rite fermentata, corruptione infecta vel in eam abeuntia, cibi omnis generis crudi, crassi, duri & concoctu difficiles. Plurima ex horum numero multum continere aëris, experimentis evictum est & confirmatum physicis, adeoque omnia, quae huius sunt indolis, non possunt non, si in ventriculo atque intestinis resolvuntur, multum aëris dimittere, qui has partes nimium extendendo molestias creat & *flatuum* nomine venit (§. I.). Quae vero non sunt huius generis, ea, in corpus humanum delata eiusque calori exposita, vel in fermentationem, vel putredinem abeunt, qua utraque mutatione quam ingens aëris copia e corporibus liberetur atque extricetur, ex principiis physicis & chemicis luculenter apparet.

§. III.

Experientiae, fidae rerum magistrae, testimonio,

Tympanitis extra intestina speciebus. II

nio, quo nihil clarius, testatius atque illustrius est, confirmatum habemus, dari homines, quibus ea, quae ad flatulentorum classem referuntur, neque flatus, neque incommoda a flatibus prodeuntia, excitant, alios, e contrario flatulentiae fere continuo esse obnoxios, quamvis ab usu omnium alimentorum, quae flatulenta habentur, abstineant, iisque omnia fere, quae assumunt, vel concoctu facillima, nec ad flatus producendos per se apta, inflationem concitare. Huius causam optimo iure, multis iisque gravissimis argumentis convictus, in ventriculi atque intestinorum debilitate & atonia consistere arbitror. Si enim hae partes naturali suo robore sunt destitutae, non possunt expandenti seu elasticae qualitate aëris, qui resolutione ingestorum liberatur (§. I.), debite resistere eumque propellere, sed ab eo iusto magis distenduntur, continuaeque hinc producuntur molestiae.

§. IV.

Si intestina spasmus occupat, tunc aëris progressus per illa & debitus exitus e corpore impeditur; retinetur hinc atque accumulatur in intestinorum cavo eorumque extensionem efficit nimiam, variis sensationibus molestis stipatam, id est, flatus generantur in intestinis (§. I.). Praeterea intestina spasmodevata fortius premunt aërem in cavo suo contentum, qui vel cedit & pellitur in loca intestinorum debiliora, in quibus collectus atque accumulatus molestam producit extensionem; vel, si cedere non potest, vehementius reagit in intestina,

eaque iusto magis extendit, variaque sic, & interdum perquam fontica symptomata concitat.

§. V.

Aëris vim elasticam a calore valde augeri, ex principiis constat physicis, atque idem aëri intestinis incluso accidere debere a calore vel universali-ter in toto corpore, vel particulariter circa intestina tantum praesente, quod inflammationibus familiaris est, prona ac facili inde fluit consequentia. Hoc vero si fit, aëris in canali intestinorum contenti elasticitas aucta vehementem ac molestant horum cum variis symptomatibus coniunctam extensionem inducit, quae *flatulentia* vocatur.

§. VI.

Quum hisce demonstratum dederim, ventriculi atque intestinorum debilitatem, & spasmos has partes affligentes, flatus producere (§. III. IV.), facile nunc apparet, quod, quicquid robur ventriculi atque intestinorum destruit, vel his in partibus spasmos excitat, flatuum generationi occasionem praebeat.

§. VII.

Abdominis extensio a variis produci potest causis, ut a lymphâ extravasata atque in eius cavitate collecta, a graviditate, & ab aëre, estque illa vel transitoria, vel permanens, maior aut minor. Praeternaturalis abdominis ab aëre sub peritoneo haerente extensio non transitoria, sed constanter permanens, dicitur *Tympanites*, *Tympania*, *Hydrops siccus*;

siccus, Hydrops flatulentus, germanice die Windsucht, Trommelsucht. Si magnum hic morbus adeptus est gradum, tunc abdomen instar tympani est expansum, illudque digito vel manu percussum tympani sonum edere Auctores fere omnes pathologici adferunt, indeque ratio denominationum istarum, quibus insignitus fuit hic morbus, insimul patet. CELSVS Lib. III. Cap. 21. de Medicina, eum ita describit, quod sit *tumor ventris vehementer intenti, cum crebro ex motu flatuum sono*, insimulque memoratu dignum est, quod omnes ii, qui de hoc morbo speciatim egerunt eiusque symptomata descripserunt, referant, quod eundem praecedere soleant dolores circa umbilici & lumborum regionem. Instar omnium prodeat modo, tanquam testis locupletissimus, HIPPOCRATES, qui Sect. IV. Aphor. XI. ita scribit: *Quibus tormina adsunt & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolor, qui neque a medicamento, nec aliter solvitur, in tympanitem sive hydropem siccum firmatur.*

§. VIII.

Quum ergo nunc luculenter declaraverim, quid nomine Tympanitis intelligi velim (§. VII.), ex usu utique erit, & ordinis ratio exigit, ut hanc ideam reddam clariorem, atque ex ea Tympanitis species eruam. Quum antea adseruerim, aërem in tympanite haerere sub peritoneo (§. VII.), hoc non eo in sensu est accipiendum, quod aër semper immediate sub peritoneo inclusus subsistat, sed contingit

tingit hoc vel mediate, dum in canali intestinorum, sub peritonaco iacentium, inclusus est, vel immediate statim infra peritonacum apprehenditur. Tres igitur inde enascuntur tympanitis species; una, in qua aër immediate sub peritonaco extra intestina est constitutus; altera, in qua aër sub peritonaco in canali intestinorum est contentus; & tertia, in qua utrumque occurrit, id est, aër tam in canali intestinorum inclusus, quam extra intestina in abdominis cavitate apprehenditur. Porro tympanites est vel solus & idiopathicus, vel cum ascite complicatus, & in posteriori casu aër vel intra intestinorum cancellos, vel extra illos in abdominis cavo haeret, vel utrumque simul locum occupat. Si extra intestina aër in tympanite cum ascite coniuncto est constitutus, eum simul cum lympa extravasata extra intestina in abdominis cavitate haerere, manifestum est. Nullius quoque negotii erit, tympanitem a flatulentia discernere. In hac etenim extensio abdominis ab aëre non est stataria & permanens, sed transitoria, cuius contrarium in tympanite occurrit, utpote in quo extensio abdominis immutabilis manet, non remittit, sed potius increfcit; ad hoc accedit, quod aër in flatulentia semper sit in canali intestinorum inclusus, in tympanite vero non semper in intestinis, sed quandoque etiam extra ea haereat. Hoc vero facile accidere potest, ut flatulentia, si diu durat atque subsistit, in tympanitem tandem abeat.

§. IX.

Debilitas ventriculi atque intestinorum varios habet gradus, prout robur eorum naturale magis vel minus destructum est & labefactatum. *Debilitatem* vero *utrorumque horum viscerum* occasionem praebere flatibus & flatulentiae, supra iam (§. III.) exposui. Si itaque ingens illa est & tanta, ut ad paralyticam relaxationem proxime accedat, vel ab ea non multum recedat, fieri aliter nequit, quin ab aëre intestina & simul abdomen praeternaturaliter extendantur, atque in hac praeternaturali extensione detineantur per longum tempus, tamdiu nimirum, quamdiu haec perdurat debilitas. Cum eiusmodi abdominis extensio constituat Tympanitem (§. VII.), liquido hinc apparet, morbum hunc a summa ventriculi atque intestinorum *debilitate*, ad paralyticam relaxationem quam proxime accedente, vel actu paralytica, proficisci posse. Ventriculus enim atque intestina, quae tanto roboris defectu laborant, non gaudent amplius facultate illa naturali se se contrahendi, aëris vi elasticae resistendi, eumque ex corpore expellendi; hinc utique una cum abdomine insignem in modum ut extendantur, &, quoniam vi se contrahendi sunt destituta, hoc in statu, qui Tympanitem constituit (§. VII.), per longum tempus permaneant, necesse est. Ex cadaverum hocce morbo demortuorum sectione quoque patet, ventriculum atque intestina, inprimis autem crassa, mirum in modum fuisse expansa, & coecum atque colon saepius femur humanum quoad circumfe-

cumferentiam aequasse. Conf. Ioann. ALLEN *Synopsi universae medicinae practicae* p. 300.

§. X.

Alteram tympanitis causam in *spasticis intestinorum stricturis*, varias eorum partes occupantibus, ponendam esse mihi persuadeo. Hae etenim, aëris per intestinorum canalem progressum atque e corpore exitum impediētes, eius retentionem atque collectionem intra intestina producunt, quae, si spasmi non remittunt, sed permanent vel augentur, pertinacem abdominis extensionem, quam Tympanitem vocamus (§. VII.), efficiunt. Ad huius afferti illustrationem notatu digna illa WEPFERI experimenta, in egregio de *Cicuta aquatica* tractatu adducta, multum conferre arbitror, utpote qui ab arsenico, canibus ingesto, gravissima tormina & spasticas ventriculi contractiones, vehementesque eius distensiones flatulentas observavit. Idem quoque exinde satis manifesto adparet, dum in cadaveribus, a sumto veneno corrosivo, quod atroces excitando spasmos operari solet, demortuorum, totum intestinorum volumen, facta abdominis apertione, ob ingentem a flatibus factam expansionem, magno plerumque cum impetu erumpit, ut vix in suum reduci possit locum. Similem quoque attentionem merentur ea, quae PLATERVS *Observ. LIII. p. 616.* de puerō tympanitico refert, in quo intestina tantopere distenta apparuerunt, ut femoris crassitiem variis in locis referre viderentur, atque, ex compressione

lione

sione disrupta, stercus magno profunderent impetu; aliis autem locis adeo fuerunt convoluta, contorta atque inflexa, ut nec excrementis, nec flatibus deorsum pateret via, & simul vermibus oblongis quam plurimis repleta deprehendebantur, quod ea, quae hoc & praecedente §. asseruimus, novo argumento confirmat atque evincit.

§. XI.

Progredior nunc ad istud momentum, in quo potissimum nostrae tractationis cardo vertitur, & in quo explicando mirum in modum doctissimorum Virorum ingenia haecenus desudarunt frustra. Nemo, quantum mihi quidem constat, qua ratione aër in abdominis cavitationem, sine intestinorum disruptione vel erosionem, pervenire possit, haecenus demonstravit, quin multi exquisitissimae eruditionis viri, huius rei ignorantia adducti, hanc tympanitis speciem, in qua aër haeret extra intestina adhuc integra, in abdominis cavo, plane negarunt, vel saltem in dubium vocarunt. Periculum igitur mearum virium faciam in hoc, quod admirationem movet & disquisitione non indignum est, naturae phaenomeno enodando atque explicando. Clarius est, quam quod pluribus demonstrarem argumentis, corporis humani humores aërem insimul continere, & ad putredinem maximopere esse proclives, imprimis si extra motum sunt constituti & calori expositi. Haec omnia de lympha in ascite in abdominis cavitate extravasata atque collecta valere, neminem

nem inficias iturum esse dubito. Facile igitur accidere potest, ut haec lymphæ, diuturna mora & stagnatione, in corruptionem & putredinem abeat, imprimis, si iam iam ex aliis causis praeternaturaliter est constituta atque ad eam inclinat. Hoc ergoposito, corruptione tali lymphaticarum partium cohaesio resolvitur & destruitur, eius partes cohaerentes separantur & in longe minores dividuntur, sicque aër lymphæ inhaerens extricatur & liberatur. Lymphæ, hac ratione resoluta & subtilior reddita, vasculis resorbentibus adhaerere, & ex adhaesione in & per ea penetrare & sic resorberi potest; aër vero tanta vi, quanta lymphæ, adhaerere nequit, & si vel maxime adhaereant aëris particulae vasculis resorbentibus, a lymphaticis tamen particulis, eadem contingentibus & maiori vi praeditis, protruderentur & abigerentur, hinc penetrare in vascula resorbentia non possent. Aërem enim vascula corporis humani subtilissima, per quae sanguis facile penetrat, non intrare & permeare, tum ex eo, quoniam aër arteriis inflatus in paucis visceribus per venas redit, tum ex morte animalium, quae ab aëre vasculis eorum inflato proficiscitur, liquido appareret. Lympham vero ex adhaesione in vascula resorbentia penetrare posse, patet ex aquae, quacum lymphæ convenit, in vascula capillaria ingressu. Si igitur omnis lymphæ resorbetur, aër tantum remanet in abdominis cavo extra intestina; si vero pars tantum lymphæ revehitur, aër simul cum lymphæ relinquitur, & sic oriuntur species tympanitis extra

tra

tra intestina haerentis, his integris, nec disruptis, nec erosis.

§. XII.

Tympanitis extra intestina occurrentis, cuius genesin a priori ex certis deduxi atque explicavi principiis, existentiam, exemplo notatu maxime digno, Vir inter praecipua saeculi nostri ornamenta referendus, Illustris HEISTERVS, in *Ephemer. Naturae Curios. Cent. V. Obs. LXXXIV.* confirmavit & ab omnium reclamazione vindicavit. *Cum adhuc,* inquit Vir laudatus, *nuper in consilio quodam essẽm cum aliis magnis Medicis, ubi de tympanitis sede ageretur, essentque qui eam non in cavo, sed in intestinis tantum consistere existimarent, utile esse credidi, observationem hic tradere, quae tympanitem quoque iuxta veterum mentem in cavo abdominis existere declarat, ut inde manifestum fiat, duplicem posse esse tympanitis sedem. Ego enim non nego, tympanitem quoque dari, ubi flatus tantum in cavo intestinorum haereant, quale exemplum quoque vidi; verum hoc ipso demonstrare volui, quod, iuxta Philosophorum prudens axioma, posito uno, non statim excludatur alterum, sed quod utrumque possit esse verum, eoque simul innuere, quod pro diversa sede alia quoque sanandi ratio obtineat. Exemplum autem, quod hic describere animus est, iam Amstelodami 1706. observavi in muliere, quae se gravidam putavit & ventrem habebat valde distentum, sed ob varia graviora symptomata Medicum Amstelodamensem, doctissimum*

JUX 2
C 2
Dn.

Dn. D. Petrum Voogdium, Amicum quondam nostrum egregium, advocari iussit, qui praestantissima adhibuit remedia symptomatibus opposita; verum his non obstantibus post paucos dies mulier subito interibat. In huius subitaneae mortis causam cum inquirere intenderet laudatus Medicus, simul varios alios Medicos & Chirurgos rogavit, ut certas ob rationes sectioni interessent, inter quos etiam erat Illustris RUYSCHIVS, quem cum quibusdam aliis medicinae studiosis ad locum aperturae comitabar. Cum itaque mulieris abdomen detegeretur, illud tumidum observabatur, ac in gravida partui vicina, & abdomen pressum renitebatur. Aperto abdomine, simulac exiguum vulnus peritonaeum perforaverat, magno cum sibilo sive strepitu ac foetore aliquali aer prorumpibat & abdomen subito concidebat, ac si mulier non esset gravida; intestina prout alias in sanis se habebant, attamen in utero foetus quoque reperiebatur quatuor circiter mensium. Iam prolixius in vias, per quas flatus in cavum penetrat, non inquirem, neque rationibus adversariorum huius opinionis refutandis tempus consumere volo; sed sufficere iam, me exemplo hoc probasse, dari revera tales tympanites, ubi flatus non in intestinis, sed extra intestina subsistant, & quod ad hos expellendos medicamenta flatus pellentia vix aliquid efficere queant, verum, quod forte acu paracentica, quam Galli trocar appellant, breviori & certiori metodo educi queant. Haec tenus illustris HEISTERVS.

§. XIII.

Quamvis autem ex haecenus allatis evidentissime adpareat, dari tympanitem, cuius sedes est extra intestina adhuc integra in abdominis cavo, nihilominus tamen ille rarissime occurrit, id quod defectus & raritas observationum, existentiam eius demonstrantium, clarissime evincit, ut eam ob causam multi hanc tympanitis speciem merito inter non-entia referendam, aut in dubium vocandam esse autumaverint. Nunquam vero haec tympanitis species intestinis integris oriri potest, nisi hydrops ascites sit coniunctus, ita, ut is vel praecedat, vel simul adsit. Aër enim, qui in hac tympanitis specie extra intestina in abdominis cavo haeret, ut in hoc vel ex intestinis, aut disruptis, aut erosis provenerit, vel ex lymphâ, in ascite in abdominis cavitate extravasata atque collecta, mediante resolutione liberatus fuerit, necesse est. Si igitur intestina supponuntur integra atque illaesa, ut posterius praesto sit, prona fluit consequentia. Hoc testimonio suo confirmat TRINCAVELLIVS, qui in *Traçtatu de cognoscendis curandisque morbis Libr. VI. Sect. II. Cap. XII. p. m. 688.* expressis ait verbis: *Tympanias & ascites nunquam adeo separantur, ut altera species alterius sit expers: semper enim in ventre & aqua & ventus est, licet inaequali copia.*

§. XIV.

Non vero rarissima solum est tympanitis species extra intestina haerens cum horum integritate,

sed simul etiam gravissima & periculossissima. Cum enim semper cum ascite sit complicatus (§. XIII.), hic vero iam per se fit morbus gravissimus, atque ut plurimum ingentem viscerum labem & maxime viciatam corporis humani constitutionem indivulsos habeat comites, ipsa asserti huius veritas exinde tanto manifestius elucescit. Maximum vero & praecipuum, quod gravitatem & periculum huius morbi demonstrat, argumentum suppeditat corruptio lymphae extravasatae & in abdominis cavo collectae, ex qua hic morbus oritur (§. XI.). Lympha enim in putridam vergens corruptionem, eandem labem partibus aliis corporis humani, tam fluidis, quam solidis, facillime potest communicare; & quis dubitabit, statum corporis humani, ad talem corruptionem inclinantem, cum summo vitae periculo esse coniunctum & mortem facillime inducere? Lympha putredine infecta, resorptione ad massam sanguineam delata, hanc eodem contaminat vitio, similemque eidem inducit labem, ex qua febris putrida nascitur, vitae tandem imponens finem, ob plenariam mixtionis humorum destructionem, quam producit. Hinc ingenue non minus, quam vere fatetur doctissimus PVERARIUS, se nullum unquam tympaniticum convalescentem vidisse; vid. *Addit. ad Thom. BURNETI Thesaur. med. pract. Libr. IIX.* cui sententiae Illustris b. m. HOFFMANNUS suum quoque addit calculum, in *Med. ration. systemat. Tom. IV. Part. IV. Cap. XV. §. XXI.* his verbis: *Quando morbo chronico, ut hydropi, iungitur*
vel

Tympanitis extra intestina speciebus. 23

vel supervenit tympaniticus affectus, vix ullam admittit curationem, eo quod valida intestinorum ac musculorum abdominis distensio sanguinis per viscera progressum, vasa venosa comprimendo, valde difficilem imbecillioemque reddit atque excretionem per alvum & sudorem magis sufflammat. Tympanites simplex, si inveterascit, nec cito curatur in foeminis & infantibus, in molestissimum chronicum malum transit & tandem ad interitum ducit.

§. XV.

Alio praeterea, quam haecenus exposui, modo tympanites extra intestina in abdominis cavo oriri potest, si nimirum in iis, vel disruptione, vel erosione a vermibus aut ulcere, praeternaturalis producitur apertura, per quam aër ex intestinis in abdominis cavum penetrare potest. Si intestina flatibus sunt repleta & distenta, facillime sub vehementi & violento corporis nixu eorum disruptio accidere potest; supervacaneum autem iudico tum hoc, tum erosionem intestinorum ab ulceribus & vermibus factam, multis confirmare & illustrare observationibus, sed unum saltem alterumve brevibus adducere lubet testimonium. Celeberrimus b. m. SCHAARSCHMIDTIVS notatu dignam allegat observationem *), de viro robusto corporis habitu praedito & fluxu hepatico laborante. Quotidie alvus suo fungebatur officio, quo materia alba mu-

*) Vid. eius *Medicinische und Chirurgische Nachrichten dritter Jahrgang* p. 299.

cosa, & interdum sanguis, excernebatur. Somno & appetitu fruebatur satis bono, neque de dolore premente in hypochondrio dextro conquerebatur, flatibus vero gravissime vexabatur. In hoc statu permanebat per multos annos, multaque ac varia adhibuerat remedia. Post usum roborantium & tonicorum remediorum, praecipue vero millefolii, olei amygdalarum dulcium, infusi vinosi rhabarbarini & interpositi pulveris Ipecacuanhae, res equidem in melius, & morbus in salutem vergere videbatur, sed bona, quae apparebat, valetudo, nunquam diu in eodem persistebat statu, & cum aliquando ad alvum deponendam magnum adhiberet nixum, ingentem in abdomine sonitum audiebat & statim in terram concidebat. Mortui ad instar deportabatur in lectum, nec etiam vita redibat. Anatomica corporis sectione instituta, omnia pectoris atque abdominis viscera deprehendebantur sana atque illaesa, excepto intestino colo, quod in quibusdam locis flatibus expansum, in aliis vero contractum erat, una cum vasis eiusdem sanguine distentis, itemque recto, quod non procul a fine suo erat disruptum, unde in cavitate pelvis excrementa, sanguis coagulatus & mucus sat larga deprehendebantur in copia. Alter vir, viribus & robore insigni praeditus, referente modo laudato Austrore, qui nunquam non firma usus fuit valetudine, saepius cum sociis suis, singulare robur suum ostensurus, ludicrum corporis exercitium & certamen iniit; aliquando autem sub tali corporis nixu in terram prostra-

Tympanitis extra intestina speciebus. 25

stratus fuit statimque vitam cum morte commutavit. Corpore aperto intestinum quoddam ruptum & vermibus in abdominis cavo conspectui se se offerebant.

§. XVI.

Inflationi tympaniticae citra hydropem maxime foemininus sexus est obnoxius, imprimis si post partum & durante puerperio abdomen non rite fasciis comprimitur & deligatur. Musculi enim abdominis, durante graviditate & partu nimium extensi atque elongati, si abdomen post partum fasciis non decenter constringitur, flaccidi manent & relaxati, hinc aëris, intestina expandentis, vi elasticæ resistere nequeunt, unde abdomen permanet tumidum & extensum. Porro quoque tumorem talem abdominis grandiolem frequentius observare licet in infantibus & pueris, praesertim si vermibus, aut ventriculi atque intestinorum atonia laborant, a quaecunque causa haec orta fit, sive a morbo magno praegresso, ut variolis & morbillis, vel ab addephagia, qua ventriculi atque intestinorum tonus maxime destruitur. In statu enim verminoso a vermibus chylus consumitur, & massa sanguinea inquinamenti putridis depravatur, unde virium defectus oboritur & ventriculi intestinorumque robur debilitatur.

§. XVII.

Si bilis debita in copia in duodenum affluere nequit, vel eius mixtio minus legitime sit constitu-

D

ta,

ta, exinde tumor nasci potest tympanicus. His enim sub conditionibus chylicatio, quae sine debito adfluxu & legitima qualitate bilis decenter fieri nequit, quam maxime turbatur & impeditur, assumpta non rite resolvuntur, sed in vappidam corruptionem abeunt, qua magna aëris copia liberatur, quae intestina & simul abdomen vehementer distendit. Demonstrat atque illustrat hoc singularis ac prorsus rara observatio, quae in *Transact. philos. Societ. Reg. Londinensis anno 1730. num. 414.* prostat. Acceperat nimirum miles vulnus, ex quo post varia symptomata septimo die mortuus est. In illius cadavere nulla penitus laesio ullius partis internae, excepta sola vesica fellea, inventa fuit, utpote quae in fundo leviter perforata ac ob effusionem bilis plenariam collapsa & flaccida fuit deprehensa. Nullius visceris inflammatio vel levissima apparuit, canalis vero intestinorum valde inflatus atque expansus & colore flavo, a bile effusa abdomen inundante, tinctus fuit observatus, vulnus etiam externum siccum omnique tumore destitutum fuit, nec durante vita ullum inflammationis signum monstravit, ut merito mirari liceat, quo pacto ex vulnere adeo levi, uti illud adparebat, intra adeo breviori temporis spatium, absque febre aliisque gravioribus symptomatibus, fauciatu interierit. Inter symptomata notatu digna, in hoc vulnerato observata, primo omnium referri meretur inflatio abdominis, quae statim ab accepta plaga oborta est, & talis sine notabili incremento & decremento permansit ac post

post mortem etiamnum adparuit, cuius intuitu homo hic asciticum vel tympaniticum referebat, nihilominus tamen, praesente hac canalis alimentorum distensione, inflationem abdominis producente, nec rictum, nec flatum per superiora & inferiora reddere potuit. Quamvis etiam alimenta liquida ac potum sufficienti in quantitate adsumferit, alvus tamen officio suo per totum morbi decursum ne semel quidem satisfacit, nec fortissimis purgantibus ac clysteribus adplicatis ullo pacto moveri potuit. Urinam paucam, flavam, & quasi croco tinctam, omni sedimento destitutam, reddidit, nihil tamen caloris febrilis in toto eius corpore observare licuit, sicut nec pulsus citior fuit, sed potius aequalis ac fortis usque ad vitae diem penultimum, quo inaequalis redditus est, duravit. Lingua etiam non dura, scabra aut nigra, qualis in febribus, praecipue inflammatoriis, quandoque conspicitur, arida tamen, ob defectum salivae, fuit. Licet quoque vulneratus hic per illud tempus parum & saltem aliquando per semi horulam dormitaverit, neque etiam opii usu ad somnum disponi potuerit, nullum tamen in illo vel minimum delirii indicium adparuit, atque sic iste absque ullis gravioribus symptomatibus, si singultum levemque vomendi conatum, pridie ante obitum accedentem, excipias, exspiravit. Hoc in casu a nulla alia causa, quam a totali bilis defectu, deducenda est ingens illa, quae vulnus excepit, canalis alimentaris inflatio.

§. XVIII.

Si alvus est obstructa minusque suo fungitur officio, excrementa & simul flatus retinentur; diutius autem retenta excrementa abeunt in putredinem, qua maior aëris copia ex iisdem liberatur, quae omnia non possunt non abdominis intumescentiam, immo, si pertinacior continuat alvi obstructio, tympanitem producere.

§. XIX.

Tumor ventris in tympanite tantus esse non solet, quantus in ascite, ita tamen vehementer abdomen extenditur, ut digito percussum tympani instar sonum edat, exiguam vel nullam fluctuationem, sed leve saltem murmur ac veluti rugitum exhibeat. Frequens ructuum eliminandorum desiderium est, hisque prodeuntibus aeger aliquantulum levari videtur; si vero malum est inveteratum, ructus, frequenter licet erumpentes, nullum adferunt levamen.

§. XX.

Tympanitis *curatio* pro diversitate causae, a qua proficitur, diversa etiam ratione est instituenda. Si a spasmō, intestina occupante, oritur, clysteres emollientes, relaxantes, antispasmodici & carminativi, ex floribus Chamomillae, summitatibus Millefolii, baccis Juniperi, & seminibus carminativis, addito oleo chamomillae cocto, vel lini, parati, egregiam praestant operam; notandum autem est, unum alterumve clysterem vix allevando malo

semper exacerbatio mali sequitur; multo vero maiorem noxam inferunt, si crebrius exhibentur. E contrario summo cum fructu adhiberi possunt & egregie prosunt leniter laxantia, ut pilulae balsamicae ad mentem Stahlii vel Hoffmanni paratae, rhabarbarina cum Cremore Tartari, salia media amara cathartica, ut sal Sedlicense vel Anglicanum, praesertim vero si iisdem tonica & temperata carminativa & stomachica interponuntur. Probe autem in tali statu cavendum est ab omnibus carminativis calidioribus, aromaticis, sulphureis & volatilibus, ut oleis aethereis, carvi, cumini, iuniperi, & essentiis similibus, siquidem statum elaterem & humorum orgasum augendo, tumorem reddunt contumaciorum & maiorem, symptomataque longe graviora & periculosiora, immo non raro aetum praeternaturalem cum ingenti siti, anxietate & summa praecordiorum angustia excitant, febremque accendunt acutam.

TANTVM.

VIRO

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO,
SYMMORVM HONORVM MEDICORVM
CANDIDATO,
AMICO SVO OPTIMO,

S. P. D.

ABRAHAM GOTTLIEB TRALLES,

MED. CANDID. OPPON.

HIRSCHBERGA-SILES.

*M*odum laetor, adeo aptam mihi datam esse
occasionem, TIBI, AMICE SVAVISSIME! meum
erga TE animum publice significandi. Ipsa
nim amicitia, quae sepe per tres annos inter nos fuit
coniunctissima, mihi mandat, ut non eorum postremus
sum, qui TIBI summos in Medicina honores gratulantur.
Conscendis itaque cathedram, AMICE SVAVISSIME, ut
pro indefessa TUA diligentia, quam in ediscendis veritati-
bus medicis addidisti, praemia exposcas. Gratulor in-
de TIBI non solum de TVO specimine inaugurali admo-
dum erudite exarato, sed de honoribus etiam Doctoralibus
in arte nostra salutari merito TIBI conferendis. Gratu-
lor etiam patriae florentissimae, potissimumque adversa
valetudine afflictis, de erudito & rationali Medico. Redi-
gitur in patriam doctrinis medicis optime instructus, pro-
ficiscere ad TVOS feliciter bonisque auspiciis. Quod vero
reliquum

*reliquum est, precor, ut Summum Numen reliquis TVIS la-
boribus benignissime adspiret & TE ulterius sospitem atque
incolumem praestet atque conservet. Vale denique optime,
& me TIBI semper commendatissimum habeas velim.*

PRÆNOBILISSIMO,
DOCTISSIMO ET ORNATISSIMO
DOMINO CANDIDATO
AMICO SVO AESTVMATISSIMO

S. P. D.

GODOFREDVS FERDINAND. IAENSCH,
MED. CAND.

TAndem quoque hic TIBI dies pulcherrime illuxit,
quo TE, amicorum OPTIME! egregios adfidae
TVAE diligentiae fructus, tanquam singulare ali-
quod praenium, quod TIBI gloriae, PARENTI autem TVO
HONORATISSIMO summae erit laetitiae, colligere video.
Equidem non habeo, cur TIBI summum huncce, quem bo-
dierna luce in arte salutari obtinebis, honorem invideam,
siquidem TVVM nullo non tempore indefessum studium, abs
TE tam in hac eruditionis parte, quam in aliis quoque
huic arte commexis scientiis, egregie collocatum, tanto
TE satis dignum praemio reddidit. Verum id potius, ut
amicis decet, meum esse existimo, tantae ut particeps
fiam, quae TE manet, voluptatis, id quod ipsa postulat
amicitia sic a nobis invicem semper culta, ut nihil in ead-
dem

dem fictum, nihil fuerit simulatum. Beneficiorum illorum, quae tam longe liberaliterque in me, ceu singularis TVAE erga me benevolentiae praeclarissima documenta, fudisti, mentionem hic facere, non opus esse arbitror, quippe qui nunquam pavi TE modo remunerare valeo. Quare haec duntaxat gratissimi mei animi vota benigne accipere velis, AMICE SVAVISSIME, quae quidem eo spectant, ut quaevis TVA conamina in summi Numinis gloriam, multorumque hominum cedant utilitatem. Faxit Deus T. O. Maximus, ut per seros usque annos PATRI HONORATISSIMO in solatium, propinquis gaudium, TIBI IPSI honorem maximum vigeas, floreas fructusque feras aberrimos. Ad me tandem quod attinet, nihil est, quod abs TE maiorem in modum petam, quam ut TIBI me in posterum quoque habeas commendatissimum. Vale, & ut facis, mihi fave. Dabam Halae Magdeb. d. XII. April. MDCCLV.

Der Bahn, des Höbels blinder Lehrer,
Des Irrthums Grund, der Weisheit Störer,
Beherrscht nur der Thoren Junft,
Den Weisen Wahrheit und Vernunft.
Er forschet sich selbst, der Mann, der Weise,
Ringt nach Verdiensten, die er sieht,
Wird groß, daß ihn die Nachwelt preise,
Die Nachwelt, der er sich bemüht.

E

Der

Der Ehor, von Thaten weit entfernet,
Der nicht die Ehre kennen lernet,
Den Schlüssel zur Berewigung,
Ist, ohne That, sich selbst genung.
Er lebt, wie träumend, und sein Leben
Macht er sich zeitig recht bequem;
Kein groß, kein rümlisches Bestreben
Macht seinen Wunsch unangenehm.

In Kleinigkeiten sich zu mühen,
Und Tand dem edlern vorzuziehen,
Webt er recht emsig, bis zum Schweiß,
Mit größtester Geduld und Fleiß.
Geschäftig, ohne die Geschäfte,
Zerstreut er sich in Eitelkeit,
Und mißbraucht seine Selenkräfte
Verschwendrisch, mit der besten Zeit.

Mein Adolph, den so Kunst als Wissen
Dem Wahn des Übels längst entrissen,
Den er nur, in sich selbst, verehret,
Und iener Thoren Junst vermehret;
Empfieng Hygeens Ehrenkrone,
Das Band, das Dich mit ihr vereint,
Vor Fleiß und Wissenschaft zu Lohne.
Seuch hin, beglückt, und sei mein Freund.

Johann Valentin Weigand,
von Breslau aus Schlesien.

VIRO

VIRO PRAENOBILISSIMO
SYMMORVM IN ARTE SALVTARI HONORVM
CANDIDATO
AMICO SVO SVAVISSIMO

S. P. D.

CAROLVS GVILIELMVS SCHRECKFISCH,
WRATISLAVIA—SILESIVS,
IVRIVM CVLTOR.

V*inculam amicitiae nostrae, quod, AMICE SVAVIS-
SIME! a prima nostra aetate arctissime nos con-
iunxit, semper mihi gratissimum fuit. Vi huius
iam in Gymnasio quam plurima amicitiae TVAE specimi-
na quacunque occasione satis expertus fui. Ipsa per duos
annos durante absentia, me, cum hanc Fridericianam pete-
rem, magna cum humanitate recepisti, & benevolentia
TVA aestumatissima huc usque me dignari minime dubita-
sti. Quum autem desiderium PATRIS TVI HONORATIS-
SIMI domum TE revocet, atque TVORVM haecenus indefesso-
rum studiorum praemia ambias, hocce meae amicitiae in-
tegerrimae specimen TVA cum licentia addere non dubita-
vi. Merito omnino eiusmodi praemia & exinde fluentia
ambis iura, quibus studiis TVIS fere quadriennialibus, me te-
ste, magis magisque digniorem TE reddere incubuisti. Gau-
dia ergo atque vota, quae volo atque mente concipere pos-
sum, hisce literis publice declarata benevole accipias, spero.
Merito tecum gaudeo, atque summa animus meus sinceris-
simus afficitur laetitia, cum TE in ipsis TVIS Natalibus
speci-*

specimen TVAE diligentiae magna cum laude publice defendentem atque summos in arte salutari honores capescentem aspicio. Gratulor ex intimis meis penetralibus TIBI, AMICE OPTIME! Et TE, Patriam repetentem, prosequor hisce precibus, ut vitam viresque TIBI in posterum largiatur summum, quod cuncta gubernat, Numen, atque TVIS conaminibus perpetuo adsit, ut Patriae etiam TVIS studiis salutem publicam promovere, pariter ac in emolumentum artis salutaris ingenium ac eruditionem exerere queas. Hac ex parte habeo sane etiam, quod gratuler PATRI TVO HONORATISSIMO, qui ut iure meritoque senectutis fulcrum atque solatium in TE expectare potuit, ita non absque maxima animi voluptate TE in intima Hygeae sacra ingressum animadvertet. Quod superest, opto, ut benevolentia ac amore TVO, quo hactenus gaudere potui, absens etiam nunquam non me dignari velis, donec patriam petens, TE, AMICE SVAVISSIME! maxima cum voluptate iterum amplecti queam.

Vale.

Halle, Med. Ztg. 1755-56

ULB Halle 3
002 830 698

Sh

Retro

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
RARISSIMIS ET GRAVISSIMIS
TYMPANITIS
EXTRA INTESTINA SPECIEBVS

QVAM
DIVINI NVMINIS AVSPICIIIS
ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV
P R A E S I D E
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
LEGITIMO MODO IMPETRANDIS,
AD D. XIX. APRIL. A. S. R. MDCCCXV.
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
GEORGIVS GVILIELMVS ADOLPH
VRATISLAVIA-SILESIVS.
HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.